

ANALISIS TERHADAP KEPUTUSAN HUKUM DAN FATWA ZAKAT SYARIKAT DI MALAYSIA

An Analysis on Islamic Legal Decision and Fatwa of Zakah on Company in Malaysia

Muhammad Ikhlas Rosele & Luqman Hj. Abdullah

Pensyarah Kanan (Ph.D), Jabatan Fiqh dan Usul, Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya, 50603 Kuala Lumpur.

ikhlas@um.edu.my

Abstrak: Di Malaysia terdapat beberapa keputusan hukum and fatwa telah diputuskan mengenai zakat syarikat. Hal ini berikutan isu zakat syarikat menjadi merupakan isu semasa yang wujud pada hari ini. Kajian telah memilih beberapa keputusan hukum dan fatwa zakat syarikat untuk dijadikan subjek utama untuk dianalisis. Kajian dijalankan dengan menggunakan pendekatan kualitatif melibatkan data-data perpustakaan. Kemudian, data-data tersebut akan dianalisis secara induktif dan deduktif. Hasil kajian menunjukkan bahawa keputusan hukum dan fatwa zakat syarikat di Malaysia telah menyelesaikan isu-isu utama zakat syarikat khususnya kedudukan syarikat sebagai pembayar zakat. Isu ini penting untuk dijelaskan terutamanya dalam membahaskan teori zakat ke atas *legal entity*.

Kata kunci: Zakat, syarikat, entiti perundangan, fatwa

Abstract: In Malaysia there are several Islamic legal decisions and fatwas have been decided on company zakat. This is due to the issue of the company's zakat considered as a current issue nowadays. The study has selected several legal decisions and fatwas of the zakat on company to be the main subject for analysis. The study was conducted using a qualitative approach involving library data. Then, the data will be analyzed inductively and deductively. The results show that the Islamic legal decision and fatwa in Malaysia has resolved the main issues of the zakat on company, especially the company's position as a zakat payer. This issue is important to be clarified especially in debating the theory of zakat on legal entities.

Keywords: Zakah, company, legal entity, fatwa.

PENDAHULUAN

Zakat adalah satu ibadah yang wajib dilaksanakan oleh orang Islam setelah memenuhi syarat-syarat tertentu. Di Malaysia, pelaksanaan zakat adalah berpandukan kepada enakmen negeri sebagaimana yang diperuntukkan oleh perlembagaan persekutuan. Penetapan hukum berkaitan zakat juga antaranya telah diputuskan oleh jawatankuasa fatwa negeri, bahkan terdapat keputusan fatwa yang telah diwartakan sehingga menjadi undang-undang. Justeru dapat dipastikan bahawa fatwa-fatwa mengenai isu zakat telah menjadi suatu kelaziman di Malaysia. Selain itu, kajian-kajian terhadap fatwa-fatwa yang diputuskan juga telah dilakukan, ini jelas menunjukkan bahawa kesinambungan parktis, fatwa dan penyelidikan sentiasa berlaku.

Beberapa kajian terhadap fatwa-fatwa zakat khususnya telah dijalankan di Malaysia. Antara contohnya adalah kajian Ummi Farahin, Noor Naemah & Mohd Faez (2013) melakukan kajian pengambilkiraan realiti semasa dalam fatwa zakat di Selangor, Nora'inan Bahari (2014) melakukan kajian literatur terhadap fatwa muamalat (termasuk zakat) di Malaysia, Azri Bhari (2016) menganalisis fatwa zakat menurut perspektif maqasid Syariah, Muhammad Faizul, et.al. (2014) mengkaji kedudukan zakat dalam fatwa dan undang-undang di Malaysia, Muhammad Uzair & Luqman (2015) mengkaji kaedah dan hujah pengeluaran fatwa zakat di Negeri Perak, Wan Zulkifli, et. al. (2016) mengkaji relevansi fatwa agihan zakat sebagai sistem jaminan sosial. Luqman dan Muhammad Ikhlas (2019) pula menganalisis fatwa zakat KWSP menurut perspektif fiqh.

Kajian yang dilakukan terhadap fatwa zakat adalah dari pelbagai perspektif seperti kaedah fatwa, kesan fatwa, kajian perbandingan fatwa dan kedudukan fatwa. Namun, kajian khusus terhadap fatwa zakat syarikat masih belum dilakukan. Fatwa zakat syarikat adalah fatwa mengenai kewajipan atau isu berkaitan pembayaran zakat oleh syarikat, institusi, badan dan seumpamanya. Oleh itu, artikel ini melakukan analisis terhadap fatwa-fatwa zakat syarikat yang diputuskan di Malaysia. Kajian dilakukan dengan mengumpul dan menyusun fatwa-fatwa terpilih berkaitan zakat syarikat yang diperolehi dalam laman sesawang khususnya melalui laman web e-smaf. Pemilihan dilakukan dengan fatwa yang terkandung membincangkan kewajipan zakat ke atas *legal entity*. Ini bermakna keputusan hukum dan fatwa zakat syarikat yang tidak berkait secara langsung dalam aspek hukum entiti perundangan sebagai pembayar zakat akan dikecualikan. Analisis akan dilakukan terhadap tema tersebut secara induktif, deduktif dan komparatif. Oleh kerana kajian ini bersifat kualitatif, maka data-data bersifat dokumentasi digunakan sepenuhnya.

FATWA DI MALAYSIA

Di Malaysia institusi fatwa telah wujud sebelum penjajahan dan telah diinstitusikan semasa pemerintahan British. Institusi fatwa yang wujud ini didokong oleh sistem pentadbiran bagi negeri-negeri. Institusi mufti dalam lipatan sejarah memainkan peranan penting seperti membuat undang-undang dengan menasihati majlis raja-raja dan dilantik sebagai Ahli Mesyuarat Negeri (Shamrahayu, 2015). Institusi fatwa ini terus menjadi institusi penting sehingga ke hari ini.

Malaysia merupakan sebuah negara yang unik, di mana terdapat 14 jawatan mufti yang mewakili 14 buah negeri. Selain jawatankuasa fatwa peringkat negeri, terdapat jawatankuasa peringkat kebangsaan yang mempunyai peranan khusus berkaitan fatwa atau hukum Syarak, iaitu Jawatankuasa Muzakarah Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam Malaysia (JMMKBHEUIM) di bawah Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam (MKI). Penubuhannya bertindak sebagai sebuah institusi peringkat kebangsaan di Malaysia dalam rangka menyelaraskan dan menyeragamkan keputusan fatwa di seluruh negara (Mohd. Mohadis, 2007).

Namun, begitu keputusan yang dibincangkan dalam JMMKBHEUIM perlu dibincangkan semula di setiap institusi fatwa negeri sama ada perlu difatwakan atau tidak. Fatwa di Malaysia juga terbahagi kepada dua iaitu fatwa yang diwartakan ataupun fatwa yang tidak diwartakan. Fatwa yang diwartakan adalah fatwa yang diputuskan oleh mufti atau jawatankuasa fatwa. Fatwa tersebut mendapat perkenan Sultan atau Raja. Bagi sesetengah negeri fatwa tersebut mestilah mendapat kelulusan Ahli Mesyuarat Negeri dan Penasihat undang-undang negeri seterusnya diwartakan dalam warta kerajaan. Fatwa yang diwartakan di sesebuah negeri akan menjadi undang-undang dan mengikat setiap orang Islam yang berada di negeri tersebut (Ahmad Hidayat & Khadijah, 2004).

Fatwa yang tidak diwartakan pula adalah fatwa yang tidak dijadikan undang-undang. Namun fatwa tersebut dianggap sebagai fatwa rasmi, ini berikutan apabila sesuatu fatwa itu dipohon secara rasmi melalui surat atau pertanyaan akan dianggap sebagai dokumen kerajaan dan tertakluk kepada peraturan yang berkaitan dengannya. Manakala sesuatu fatwa persendirian mufti atau soal jawab agama adalah tidak rasmi. Ia tidak boleh digunakan bagi tujuan rasmi termasuk sebagai bahan bukti di mahkamah (Farahwahida, 2011).

KEPUTUSAN HUKUM DAN FATWA ZAKAT SYARIKAT

Fatwa-fatwa mengenai zakat syarikat diperolehi dari laman sesawang e-smaf.islam.gov.my. Kajian mengumpul keputusan jawatankuasa mengenai hukum atau fatwa dari laman sesawang tersebut dengan menggunakan kata kunci “zakat”, “zakat syarikat”, “zakat institusi” dan “zakat tabung haji”. Hasilnya 17 fatwa berjaya dikumpul. Namun, kajian menapis lagi kepada

beberapa keputusan atau fatwa yang menjurus kepada perbincangan hukum zakat syarikat sebagai suatu bentuk *legal entity*. Keputusan hukum atau fatwa tersebut akan dianalisis menurut perspektif fiqh ecara induktif, deduktif dan komparatif seperti mana yang telah dinyatakan sebelum ini. Keputusan hukum dan fatwa yang terpilih adalah:

Jadual 1: Keputusan Hukum dan Fatwa Zakat Atas Syarikat

KOD	FATWA	KETERANGAN
H01	Zakat Ke Atas Pendapatan Felda dan Syarikat-syarikatnya	Keputusan fatwa Negeri Selangor pada 1 Januari 1970. Fatwa yang diwartakan pada 7 Jun 2007.
H02	Zakat Ke Atas Syarikat	Muzakarah Jawatankuasa Fatwa Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam Malaysia Kali Ke-31 yang bersidang pada 9 Disember 1992
H03	Zakat Syarikat Koperasi	Keputusan fatwa Negeri Sarawak pada 23 November 1996. Fatwa ini tidak diwartakan
H04	Zakat Ke Atas Firma-Firma Dan Syarikat Konsultan	Muzakarah Jawatankuasa Fatwa Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam Malaysia Kali Ke-50 yang bersidang pada 10 Mei 2001
H05	Fatwa Tentang Hukum Zakat ke Atas Firma-Firma dan Syarikat Konsultan	Keputusan fatwa Negeri Selangor pada 24 Julai 2002. Fatwa yang diwartakan pada 28 Ogos 2003.
H06	Zakat Ke Atas Syarikat Yang Dimiliki Oleh Tabung Haji	Muzakarah Jawatankuasa Fatwa Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam Malaysia Kali Ke-58 yang bersidang pada 29 Julai 2003
H07	Zakat Angkatan Koperasi Kebangsaan Malaysia (ANGKASA)	Muzakarah Jawatankuasa Fatwa Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam Malaysia Kali Ke-60 yang bersidang pada 23 Oktober 2003
H08	Zakat Ke Atas Pendapatan FELDA Dan Syarikat-Syarikatnya	Muzakarah Jawatankuasa Fatwa Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam Malaysia Kali Ke-71 yang bersidang pada 22 - 24 November 2005

Sumber: (e-smaf.islam.gov.my, JAKIM, 2009)

Daripada 8 fatwa tersebut didapati 3 daripadanya diputuskan oleh jawatankuasa fatwa negeri, iaitu keputusan fatwa negeri Selangor (H01, H05) dan keputusan fatwa negeri Sarawak (H03). Manakala selebihnya diputuskan dalam Muzakarah Jawatankuasa Fatwa Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam Malaysia atau kini dikenali sebagai Jawatankuasa Muzakarah Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam Malaysia (JMMKBHEUIM).

ANALISIS KEPUTUSAN HUKUM DAN FATWA ZAKAT SYARIKAT

Zakat syarikat yang menjadi asas perbincangan adalah gabungan dua perkataan, iaitu zakat dan syarikat. Zakat dari segi istilah bermaksud; hak yang wajib ditunaikan dengan kadar tertentu daripada harta tertentu, untuk golongan tertentu pada waktu yang tertentu (Zaydan, 1993). Menurut al-Nuri (2004) pula zakat dari sudut syarikat bermaksud; suatu nama bagi apa-apa dikeluarkan daripada harta atau daripada badan secara khusus.

Syarikat merupakan perkataan Bahasa Arab yang disebut *al-syirkah* dan berasal dari kata *sya-ri-ka* (شرك). *Al-Syirkah* dari sudut etimologi bererti bercampur antara dua orang rakan kongsi (Ibn Manzur, t.t.). *Al-Syirkah* dari sudut terminology pula mempunyai banyak pengertian. Namun pada asasnya pengertian yang dikemukakan golongan Hanabilah dilihat sesuai untuk menggambarkan syarikat secara umum kerana ia dapat merujuk kepada dua jenis syarikat iaitu syarikat *al-'aqd* dan syarikat *al-milk* (Rabiyah 'Arafat, 2010). Manakala pengertian yang khusus yang dapat menggambarkan konsep syarikat yang sebenar adalah "satu bentuk akad yang termeterai antara dua orang rakan kongsi pada modal dan untung" menurut golongan Hanafiyyah (al-Zuhayli, 1989).

Walaupun begitu, pengertian syarikat yang dikemukakan ini adalah merujuk kepada kontrak sedangkan kajian ini cenderung meletakkan syarikat sebagai sebuah institusi. Menurut 'Abd al-Rahman 'Isa (t.t.), konsep syarikat (syarikat moden) seperti yang wujud dalam perundangan moden pada zaman sekarang tidak diketahui oleh fuqaha' silam kerana konsep tersebut tidak wujud pada zaman mereka. Apa yang wujud adalah kontrak syarikat seperti syarikat *al-'inan*, *al-abdan*, *al-wujuh* dan *al-mufawadah*. Namun, sesebuah syarikat moden boleh dianggap sah dan halal jika ia ditubuhkan dengan memenuhi kriteria berikut;

1. Bertujuan bergiat dalam perniagaan atau perusahaan yang bebas riba dan perkara yang haram.
2. Syarikat yang sentiasa di dalam pengawasan undang undang
3. Tidak wujud kezaliman dan eksploitasi serta terdapat jaminan terhadap hak-hak pemegang saham
4. Tidak mengandungi unsur pergaduhan dan seumpamanya.

Apabila sesebuah syarikat ditubuh atas prinsip keadilan maka ia adalah syarikat yang sah dan halal. Atas asas tersebut, hukum syarikat moden yang

memenuhi prinsip syariah Islam yang umum adalah harus ('Atiqi, 1996). Oleh itu, konsep syarikat yang difahami pada zaman sekarang tanpa mengeneppikan konsep syarikat menurut fiqh digunapakai. Justeru, syarikat dalam konteks kajian ini merujuk kepada peruntukan Seksyen 2(1), Bahagian I, Akta Syarikat 2016:

Suatu syarikat yang diperbadankan di bawah Akta ini atau di bawah mana-mana undang-undang bertulis terdahulu yang bersamaan

Justeru, apabila memahami dua konsep tersebut, jelas bahawa zakat syarikat bukanlah merujuk kepada jenis harta atau sumber harta tetapi merujuk kepada pembayaran zakat yang dilakukan oleh syarikat. Ini merangkumi kedudukan syarikat sebagai pembayar zakat, jenis zakat yang dikeluarkan oleh syarikat, kaedah pengiraan dan seumpamanya.

Keputusan hukum atau fatwa yang dipilih adalah menjurus kepada perbincangan syarikat sebagai pembayar zakat. Ulama' bersepakat bahawa zakat diwajibkan ke atas orang Islam, baligh, berakal, merdeka, memiliki nisab dengan syarat-syarat yang tertentu (al-'Ulwan, t.t.). Namun syarikat secara asasnya tidaklah dapat dikategorikan sebagai pembayar zakat kerana tidak selaras dengan syarat yang digariskan tersebut. Akan tetapi, konsep *syakhsyiyah i'tibariyyah* dalam perbincangan ulama' telah membuka ruang untuk menyenaraikan syarikat sebagai golongan yang wajib mengeluarkan zakat.

Keputusan hukum dan fatwa dalam jadual 1 tersebut jelas menyentuh kedudukan zakat syarikat. Contohnya, adalah sebagaimana kenyataan fatwa H08 yang diputuskan MJKFMKBHEUIM Kali Ke-71 (e-smaf.islam.gov.my):

FELDA wajib mengeluarkan zakat ke atas hasil pendapatannya dengan mengambilkira pendapatan anak-anak syarikat, sekiranya semua urusan ke atas pemilikan ekuiti dan akaun pendapatan anak-anak syarikat dikawal oleh FELDA sendiri

Begitu juga fatwa H07 Muzakarah Jawatankuasa Fatwa Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam Malaysia Kali Ke-60 yang bersidang pada 23 Oct 2003 telah membincangkan Zakat Angkatan Koperasi Kebangsaan Malaysia (ANGKASA). Muzakarah telah memutuskan bahawa (e-smaf.islam.gov.my, JAKIM, 2009):

ANGKASA wajib mengeluarkan zakat setelah ditolak semua perbelanjaan perkhidmatan, pengurusan dan cukai pendapatan kiranya cukup haul dan nisab dengan kadar 2.5%.

Dalam keputusan hukum ini, Jawatankuasa telah mengemukakan hujah dan dalil yang mana dengan jelas disebutkan ANGKASA sebagai *syakhsyiyah i'tibariyyah*, iaitu (e-smaf.islam.gov.my, JAKIM, 2009);

Memandangkan ANGKASA mempunyai pendapatan sendiri walaupun tiada pegangan saham atau kepentingan individu di dalamnya, ANGKASA sendiri boleh diiktiraf sebagai sebuah syarikat

muslim dan ia boleh dianggap sebagai *syakhsiah maknawiyah* atau *i'tibariyyah* dalam penentuan zakat.

Lantaran itu, didapati konsep *legal entity* dalam zakat syarikat menjadi pertimbangan dalam beberapa keputusan hukum dan fatwa. Walaubagaimanapun, apabila diteliti kepada semua fatwa tersebut, ternyata terdapat isu ketidak selarasan di mana terdapat keputusan yang tidak mewajibkan syarikat membayar zakat seperti fatwa H06. Isu konsistensi keputusan hukum berkaitan zakat syarikat ini telah disentuh oleh Abdul Hamid (2012). Maka, kajian ini tidak menyentuh konsistensi keputusan hukum dan fatwa yang telah diputuskan. Perbincangan akan menyenaraikan beberapa hujah yang menjadi asas syarikat wajib membayar zakat. Hujahnya adalah berasaskan firman Allah SWT yang bermaksud;

Ambillah (sebahagian) daripada harta mereka menjadi sedekah (zakat), supaya dengannya engkau membersihkan mereka (daripada dosa) dan menyusutkan mereka (dari akhlak yang buruk).

(Surah al-Taubah: 103)

Perkataan harta atau *amwal* dalam ayat tersebut adalah bersifat mutlak, ini bermakna semua harta wajib dikenakan zakat (al-Qurtubi, 2006) kecuali harta yang telah dikecualikan oleh syarak. Antara alasan lain yang dikemukakan untuk mewajibkan zakat harta syarikat adalah seperti; syarikat menjalankan perniagaan sehingga wajib untuk mengeluarkan zakat, syarikat dianggap sebagai *syakhsiyah al-i'tibariyyah* yang dianggap sebagai seorang individu dan menjalankan aktiviti yang boleh diklasifikasikan sebagai *syarikat al-'inan* (e-smaf.islam.gov.my).

Setiap alasan tersebut tidaklah menjadi kesalahan kerana ia menepati syarat-syarat zakat. Walaubagaimanapun yang menjadi persoalan adalah mengenai konsep *syakhsiyah i'tibariyyah*. Apakah syarikat atau institusi dianggap sebagai *syakhsiyah i'tibariyyah* dan adakah *syakhsiyah i'tibariyyah* wajib dikenakan zakat? Persoalan ini perlu mendapat penjelasan yang sewajarnya dalam kajian ini. Sebagaimana yang telah disebutkan sebelum ini, pertubuhan syarikat atau institusi adalah tertakluk di bawah akta syarikat 2016. Dalam Seksyen 20, Akta Syarikat 2016 memperuntukkan;

Suatu syarikat yang diperbadankan di bawah Akta ini ialah satu pertubuhan perbadanan dan hendaklah;

(a) mempunyai keperibadian undang-undang yang berasingan daripada keperibadian anggotanya; dan

(b) terus wujud sehingga syarikat itu dikeluarkan daripada daftar

Dalam seksyen tersebut jelas menyatakan bahawa sesuatu syarikat yang ditubuhkan di bawah akta tersebut mempunyai keperibadian undang-undang yang berasingan (separate legal entity). Selain itu, ia juga terus kekal walaupun ketiadaan pemegang saham yang membuktikan kedudukannya sebagai legal entity atau *syakhsiyah i'tibariyyah*. Manakala dalam Seksyen 21(1) dan (2) memperuntukkan;

- (1) Sesuatu syarikat hendaklah berupaya untuk menjalankan semua fungsi suatu pertubuhan perbadanan dan mempunyai keupayaan sepenuhnya untuk menjalankan atau mengusahakan apa-apa perniagaan atau aktiviti termasuklah;
  - (a) untuk membawa guaman atau dibawa guaman terhadapnya;
  - (b) untuk memperoleh, memiliki, memegang, membangunkan atau melupuskan mana-mana harta; dan
  - (c) untuk melakukan apa-apa perbuatan yang boleh dilakukan atau membuat transaksi
- (2) Sesuatu syarikat hendaklah mempunyai hak, kuasa dan keistimewaan sepenuhnya bagi maksud yang disebut di bawah subseksyen (1).

Peruntukan dalam seksyen ini menjelaskan bahawa syarikat mempunyai hak dan keupayaan tertentu yang membuatkannya boleh bertindak atas kapasiti tersendiri. Bahkan dijelaskan bahawa keupayaan syarikat memiliki, menggunakan dan melupuskan harta. Peruntukan ini akan menjadi asas utama dalam memahami keputusan hukum dan fatwa berkenaan zakat syarikat.

Dengan kedudukan dan kapasiti syarikat yang telah disebutkan, jelas menunjukkan bahawa institusi atau syarikat yang tertubuh di bawah Akta Syarikat 2016 adalah *legal entity* atau dalam bahasa Arab disebut sebagai *syakhsyiyah i'tibariyyah*. Legal entity atau separate legal personality dijelaskan sebagai (Gerner-Buerler & Schillig, 2019);

A corporation has the same power as an individual to do all things necessary or convenient to carry out its business and affairs

Kapasiti yang dimaksudkan adalah selaras dinyatakan dalam perbincangan undang-undang. Menurut Krishnan Arjunam (1998), personaliti ciptaan undang-undang (*artificial legal person*) berhak memiliki:

- i. Kelayakan untuk melaksanakan segala fungsi dan peranan sebagai sebuah syarikat yang diperbadankan;
- ii. Kelayakan mendakwa dan didakwa atas namanya sendiri;
- iii. Mempunyai dan menggunakan harta; dan
- iv. Mempunyai kapasiti untuk memperoleh, memegang dan mengalih harta sama ada harta alih atau harta tak alih.

Kriteria-kriteria ini jelas wujud dalam peruntukan Akta Syarikat 2016 yang telah dinyatakan sebelum ini. Namun timbul pula persoalan adakah konsep ini diterima dalam syariat Islam. Perbincangan mengenai penerimaan konsep ini dalam syariat Islam adalah satu perbincangan yang panjang. Apa yang dapat disimpulkan adalah konsep ini mempunyai asas yang umum di dalam syariat Islam. Hal ini apabila merujuk kepada perbahasan fiqh silam jelas menunjukkan kewujudan konsep *syakhsyiyah i'tibariyyah*. Asas ini bersandarkan beberapa alasan;

- i. Prinsip *syakhsiiyyah i'tibariyyah* didapati wujud dalam amalan wakaf sejak zaman permulaan Islam. Contohnya masjid wakaf berhak memiliki atau mengurus harta yang diwakafkan dan disumbangkan orang lain (seperti penyapu, duit, buku) atas kapasitasnya sendiri.
- ii. Dalam kitab fiqh didapati kenyataan membenarkan tabungan dalam baitulmal yang bukan milik sesiapa meminjam tabungan yang lain. Seperti tabung kharaj meminjam tabung zakat untuk membayar gaji tentera. Dengan pinjaman yang dilakukan tabung kharaj mempunyai tanggungjawab untuk memulangkan semula. Praktis ini menggambarkan tabung kharaj dan tabung zakat bahkan baitulmal adalah *syakhsiiyyah i'tibariyyah* (al-Sarakhsi, 1978).
- iii. 'Abd al-ma'dhun juga dianggap sebagai *syakhsiiyyah i'tibariyyah*, hal ini kerana hamba dianggap sebagai satu aset. Namun dalam kes 'abd al-ma'dhun, tuannya telah memberi kebebasan untuknya dalam melakukan transaksi dan perlaburan. Sehingga hamba tersebut bertindak sebagai *syakhsiiyyah i'tibariyyah* (Usmani, 2007).

Jelas di sini bahawa konsep *syakhsiiyyah i'tibariyyah* ini wujud dalam kerangka syariat Islam. Namun begitu persoalan penting yang perlu dirungkaikan adalah; adakah *syakhsiiyyah i'tibariyyah* ini wajib mengeluarkan zakat. Pada dasarnya golongan yang menerima konsep *syakhsiiyyah i'tibariyyah* tidak bersepakat dalam kewajipan zakat ke atasnya. Namun, setelah diamati, pandangan yang mempunyai asas yang kukuh adalah *syakhsiiyyah i'tibariyyah* juga wajib mengeluarkan zakat atas kapasitasnya sendiri. Alasan kepada pandangan ini adalah (Muhammad Ikhlas, 2016);

- i. Berpegang dengan keumuman nas daripada al-Quran dan hadith.
- ii. Selaras dengan konsep zakat *khultah*, iaitu mencampurkan harta zakat di bawah pemilikan yang satu. Seperti syarikat yang mencampurkan harta dibawah kawal selianya dan dizakatkan dibawah pemilikan yang satu, iaitu milik syarikat.
- iii. Syarikat memiliki harta sehingga harta tersebut layak dizakatkan
- iv. Syarikat mempunyai hak dan tanggungjawab dalam melaksanakan ibadah zakat dan boleh melakukan *tasarruf* (transaksi) untuk mengeluarkan zakat kepada asnaf.

KESIMPULAN

Perbincangan zakat syarikat merupakan satu perbincangan yang panjang dan masih diperselisihkan dalam kalangan intelektual Muslim khususnya di Malaysia. Pengeluaran fatwa terhadap isu ini adalah satu keutamaan bagi meyakinkan syarikat-syarikat di Malaysia mengeluarkan zakat. Oleh itu, kajian terhadap fatwa-fatwa zakat syarikat tersebut dapat memperjelaskan dan memberi huraian yang

terperinci terhadap zakat syarikat di Malaysia. Berasaskan analisis yang dilakukan, kajian mendapati bahawa zakat diwajibkan ke atas harta syarikat, oleh itu, syarikat wajib mengeluarkan zakat atas kapasitinya tersendiri. Namun terdapat beberapa isu yang masih perlu di dalam iaitu, kedudukan harta orang Islam dan orang bukan Islam bercampur dalam syarikat yang sama dan kedudukan syarikat yang menguruskan harta awam.

RUJUKAN

- 'Atiqi, Muhammad 'Abdullah (1996). *'Uqud al-Syarikat: Dirasah Fiqhiyyah Muqaranah*. Kuwait: Maktabah Ibn Kathir.
- Al-'Ulwan, 'Abdullah Nasih (t.t.). *Ahkam al-Zakat 'ala al-Dhau' al-Mazahib al-'Arba'ah*. Beirut: Dar al-Salam.
- AAOIFI (2010). *Al-Ma'ayir al-Syar'iyyah*. Bahrain: AAOIFI, 2010).
- Abd al-Rahman 'Isa (t.t.). *Al-Mu'amalat al-Hadithah wa Ahkamuha*. Al-Qahirah; t.p.
- Abdul Hamid Mohamad (2012). "Obligation of Companies to Pay Zakat: Issues Arising from Effects of Separate Legal Entity." *Law Review*: 481-498.
- Abdul Monir Yaacob (1998). "Perkembangan Institusi Mufti di Malaysia." Dalam Abdul Monir Yaacob dan Wan Roslili Abd. Majid (eds.), *Mufti dan Fatwa di Negara-negara ASEAN*. Kuala Lumpur: IKIM.
- Ahmad Hidayat Buang & Khadijah Mohd Khambali @ Hambali (2004). "Bentuk dan Statistik Fatwa." Dalam Ahmad Hidayat Buang (ed.), *Fatwa di Malaysia*, 117-141. Kuala Lumpur: Jabatan Syariah dan Undang-undang, APIUM.
- Ahmad Ibrahim dan Ahilemah Jones (2002). *Sistem Undang-undang di Malaysia*. Kuala Lumpur: DBP.
- Akta Syarikat 2016.
- Azri Bhari (2016). "Analisis Fatwa Zakat di Malaysia dari Perspektif Maqasid Syariah." Tesis ijazah doktor falsafah yang tidak diterbitkan, Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya.
- Farahwahida Mohd Yusof (2011). *Fatwa: Keberkesanannya Memerangi Ajaran Sesat di Malaysia*. Johor Bahru: UTM.
- Gerner-Buerler, C. & Schillig, M. (2019). *Comparative Company Law*. United Kingdom: Oxford University Press.
- Hamid Jusoh (1991). *The Position of Islamic Law in the Malaysian Constitution*. Kuala Lumpur: DBP.
- Ibn Manzur, (t.t.). *Lisan al-'Arab*. Al-Qahirah: Dar al-Ma'arif, t. t.
- INFAD (2010). "Institusi Fatwa Peringkat Kebangsaan di Malaysia." Diakses pada 24 Januari 2013, dari http://www.e-infad.my/i-fms/index.php?option=com_content&view=article&id=26&Itemid=53

- INFAD. "Institusi Fatwa Peringkat Kebangsaan di Malaysia." diakses pada 24 Jan 2013 dari http://www.e-infad.my/ifms/index.php?option=com_content&view=article&id=26&Itemid=53
- JAKIM. "Keputusan Hukum dan Fatwa." Diakses pada 21 November 2020 dari <http://e-smaf.islam.gov.my/e-smaf/fatwa/fatwa/find/3>
- JAKIM (2009). *Himpunan Keputusan Muzakarah Jawatankuasa Fatwa Kebangsaan : Berhubung Dengan Isu-Isu Muamalat*. Putrajaya: JAKIM.
- Krishnan Arjunam (1998). *Company Law in Malaysia: Cases and Commentary*. Kuala Lumpur: Malayan Law Journal.
- Luqman Abdullah & Muhammad Ikhlas Rosele (2019). Konflik Antara Fatwa-fatwa Zakat Ke atas Wang Caruman Dalam Kumpulan Wan Simpanan Pekerja (KWSP) Di Malaysia: Analisis Fiqh. *Jurnal Syariah*. 3(27): 487-504.
- Mohd. Mohadis Yasin (2007). Pengurusan dan Penyelarasan fatwa: Pelaksanaan dan Cabaran di Malaysia. *Jurnal Pengurusan dan Penyelidikan Fatwa*, 1: 119-135.
- Muhammad Faizul et. al. (2014). "Kedudukan Zakat: Fatwa dan Undang-Undang." Dalam *Amlil Zakat Kontemporari: Profesionalisme dan Integriti*, Abd. Halim Mohd Noor et. al. (ed.), 13-23. Shah Alam: IKaZ, UiTM.
- Muhammad Ikhlas Rosele (2016). Isu Pembayaran Zakat Institusi Kewangan Islam di Malaysia. Tesis doktor falsafah yang tidak diterbitkan, Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Muhammad Uzair Gamal Abdul Nasir & Luqman Hj. Abdullah (2015). Fatwa-Fatwa Zakat di Negeri Perak: Satu Analisis. *Labuan e-Journal of Muamalat and Society*, 9: 75-91.
- Nor'ainan Bahari (2014). Fatwa Muamalat di Malaysia: Satu Kajian Literatur. *E-Jurnal Penyelidikan dan Inovasi*, 1(2): 34-55.
- Nuri, Qasim bin Muhammad (2004). *Al-Rawd al-Nadir al-Jami' Bayna Tuhfah al-Tullab wa al-Taysir*. Bayrut: Dar al-Basya'ir al-Islamiyyah.
- Permodalan Nasional Berhad. "Maklumat Korporat." Diakses pada 20 Januari 2015 dari http://www.pnb.com.my/about_m.php,
- Al-Qurtubi, Muhammad bin Ahmad (2006). *Al-Jami' li Ahkam al-Quran*. Bayrut: Muasasah al-Risalah.
- Rabiyah 'Arafat (2010). "Syarikah al-Wujuh wa Ahkamuha fi al-Fiqh al-Islami wa al-Qanun al-Madani wa al-'Urduni". Disertasi sarjana yang tidak diterbitkan, Universiti Kebangsaan al-Najah, Palestin.
- Sarakhsi, Syams al-Din (1978). *Al-Mabsut*. Bayrut: Dar al-Ma'rifah.
- Shamrahayu A. Aziz (2015). "Institusi Fatwa dalam Perundangan Negara." Kertas kerja dibentangkan di Persidangan Meja Bulat, Pemerkasaan Institusi Kefatwaan: Mendepani Cabaran Sebagai Sumber Rujukan Syariah di Malaysia, Institut Kefahaman Islam Malaysia, Dewan Besar IKIM, 21 April 2015.

- Syahatah, Hussayn Hussayn (1998). "Muhasabah al-Zakat li al-Masarif al-Islami bayna al-Fikr wa al-Tatbiq." Kertas kerja yang dibentangkan di Nadwah al-Tatbiq al-Mu'asir li al-Zakat, 14-16 Disember 1998, Universiti al-Azhar.
- Ummi Farahin Yasin, Noor Naemah Abdul Rahman, Mohd Faez Mohd Shah (2016). Pengambilkiraan Realiti Semasa Dalam Berfatwa: Analisis Terhadap Fatwa Zakat Di Selangor. *Jurnal Fiqh*, 10: 91-118.
- Usmani, Muhammad Taqi (2007). *An Introduction to Islamic Finance*. Karachi: Maktabah Ma'arif al-Qur'an.
- Wan Zulkifli Wan Hassan et. al. (2016). Kerelevanan Fatwa Mengenai Pengagihan Zakat Sebagai Suatu Sistem Jaminan Sosial Masyarakat Islam di Terengganu. *Jurnal Islam dan Masyarakat Kontemporari*, 13: 33-52.
- Zaini Nasohah (2005). "Undang-undang Penguatkuasaan Fatwa di Malaysia." *ISLAMIYYAT*, 27(1): 25-44.
- Zaydan, 'Abd al-Karim (1993). *Al-Mufassal fi Ahkam al-Mar'ah wa al-Bayt al-Muslim*. Bayrut : Muassasah al-Risalah.
- Al-Zuhayli, Wahbah (1989). *Al-Fiqh al-Islami wa Adillatuh*. Damsyiq: Dar al-Fikr.
- Zuryati, Zainal A., Yusoff, Mohamed & Azrae, Ahmad N. (2009). "Separate Legal Entity Under Syariah Law and Its Application on Islamic Banking in Malaysia: A Note," *International Journal of Banking and Finance*, 6(2).